

Aja-Mursula Leena, Heikkinen Jarmo,
Horppu Ritva, Pääfalo Kati & Toivonen Asta

Kysy, kuuntele, kannusta ja kehity

TYÖTERVEYSHUOLLON KOULUTTAJALÄÄKÄRIN OPAS

Leena Ala-Mursula, Jarmo Heikkinen,
Ritva Horppu, Kati Päätaalo, Asta Toivonen

Kysy, kuuntele, kannusta ja kehity

TYÖTERVEYSHUOLLON KOULUTTAJALÄÄKÄRIN OPAS

ISBN 978-951-51-2504-0 (nid.)
ISBN 978-951-51-2505-7 (PDF)

Layout ja taitto: Unigrafia
Kuvat: Asta Toivonen
Helsinki 2016

SISÄLLYS

1. JOHDANTO – Tervetuloa kouluttajalääkäriksi	6
2. TYÖTERVEYSHUOLLON OPPIALA: MIKSI, MITÄ, MITEN?	10
2.1. Perspektiiviä menneestä – näkymiä tulevaisuuteen	10
2.2. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen tavoitteet	13
2.2.1. Mitä tietoja, taitoja, ajattelutapoja ja asenteita?	13
2.2.2. Mitä osaamistavoitteet tarkoittavat kompetensseina?	14
2.2.3. Osaamistavoitteiden kuvaaminen ammatillisina toimintoina	16
2.2.4. Erikoislääkäriksi palvelujärjestelmään	16
2.3. Erikoislääkäriksi: missä ja miten?	17
3. OPPIMINEN	22
3.1. Keskeiset oppimisteoriat ja -käsitteet	23
3.1.1. Oppiminen on omakohtaista tiedon rakentelua	25
3.1.2. Huomio oppimisen yhteisöllisyyteen	26
3.1.3. Kokemusten systemaattinen käsittely oppimisen mahdollistajana	27
3.1.4. Kouluttaja roolimallina	29
3.2. Työssä oppimisesta	29
3.2.1. Työssä oppimisen muotoja	30
3.2.2. Työssä oppimisen pedagogiikkaa	32
3.2.3. Reflektointi on keskeinen työssä oppimisen menetelmä	33
3.3. Asiantuntijuuden jatkuva kehittäminen oppimisen tavoitteena	37
4. OHJAUS	42
4.1. Mitä ohjaaminen on?	42
4.2. Osaamistavoitteiden ja oppimisen yhteinen suunnittelu	44
4.3. Ohjaus viikoittaisissa tapaamisissa	45
4.3.1. Linjakas ohjaus	45
4.3.3. Ohjaustilanteissa käytettävät menetelmät	49
4.4. Ryhmäohjaus ohjausmenetelmänä	53
4.5. Digitalisaatio ja ohjaus erikoislääkäri-koulutuksessa	54

5. MITEN KANNUSTAA JA INNOSTAA ERIKOISTUJAA	60
5.1. Ammatillinen kehittyminen edellyttää halua oppia	61
5.2. Mitä motivaatio on?	62
5.2.1. Kiinnostuksen kehittyminen	63
5.2.2. Mikä minua kiinnostaa?	63
5.2.3. Voinko suoriutua tarpeeksi hyvin uudesta tehtävästä?	64
5.2.4. Olenko tärkeä osa työyhteisöäni?	65
5.3. Korosta vahvuuksia – tuet motivaatiota	66
5.4. Tavoitteet energisoivat	67
5.5. Rakkautta ja rajoja – kouluttajan jäämäkkyudestä	68
6. ARVIOINTI OPPIMISEN SUUNTAAJANA	72
6.1. Mitä arvioinnilla tarkoitetaan?	72
6.2. Oppimista edistävä arviointi	74
6.2.1. Puolivuositteiset arviointikeskustelut	75
6.2.2. Miten valmistautua arviointikeskusteluun?	78
6.3. Arvioinnin apuvälineet	79
6.3.1. Lokikirja	79
6.3.2. Toiminnan havainnointi eri tavoin	79
6.3.3. Portfolio arviointityökaluna	80
6.3.4. Bloomin taksonomia	81
6.4. Ohjauksen toteutumisen ja yhteisen toiminnan arviointi	82
6.5. Palautteen antamisen ja arvioinnin haasteita	83
6.6. Osaamisen ja oppimisen arviointi erikoislääkärikoulutuksen kokonaisuudessa	83
7. KOULUTTAJALÄÄKÄRI KEHITTYY JA KEHITTÄÄ	88
7.1. Kouluttajalääkärin oikeus ja velvollisuus osaamisensa kehittämiseen	88
7.2. Mitä osaamisia kouluttajalääkärille?	89
7.3. Miten kouluttajalääkäri voi kehittää itseään?	90
7.3.1. Kehittymisen arviointi ja näkyväksi tekeminen: kouluttajan portfolio eli ansiokansio	91
7.3.2. Mistä tukea: kursseja, kirjallisuutta ja Työterveyshuollon virtuaaliyliopisto	92
7.4. Kouluttaja kehittää yksikköään	93
7.5. Kouluttaja kehittää koulutusta	93
8. KOULUTTAJALÄÄKÄRIN HUONEENTAU LUJA	98
KIRJOITTAJIEN ESITTELYT	103

1.

JOHDANTO

1.

JOHDANTO – TERVETULOA KOULUTTAJALÄÄKÄRIKSI

Työterveyshuollon kouluttajalääkäri – olet tärkeässä tehtävässä! Sinun ohjauksessasi työterveyshuoltoon erikoistuva kollega kehittyy alan ammattilaiseksi, oppii toimimaan erikoislääkärinä alati muuttuvassa palvelujärjestelmässä, tulee osaksi alan erikoislääkäriyhteisöä ja omaksuu jatkuvan kouluttautumisen tärkeän periaatteen.

Erikoislääkärikoulutus on suurelta osin työssä oppimista koulutusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Työssä oppimista tuetaan kouluttajalääkärien toteuttamalla ohjauksella, teoreettisilla koulutuksilla sekä edistymisen arvioinneilla, joilla suunnataan taas seuraavia opintoja. Opinto-oppaan koulutusvaatimusten ohella tärkeä väline on lokikirja, jossa täsmennetään tavoitteita ja ehdotetaan keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Lisäksi lokikirja tekee opintojen etenemisen näkyväksi ja tukee oppimisen arviointia. Tavoitteet ovat korkealla. Erikoistumisessa kyse on tietojen, taitojen, ajattelutapojen ja asenteiden oppimisesta.

Kouluttajankin kehittämisessä on kyse tietojen, taitojen, ajattelutapojen ja asenteiden oppimisesta. Tässä oppaassa viittaamme alan tutkimustietoon ja kirjallisuuteen siitä, mihin laadukas oppiminen, ohjaaminen ja edistymisen arviointi perustuvat, ja esitämme käytännön vinkkejä. Olemme myös hyödyntäneet työterveyshuollon kouluttajalääkäreille vuodenvaihteessa 2011–12 tehtyä kyselyä sekä työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen ulkoista arviointia vuodelta 2014. Lisäksi olemme haastatelleet kokeneita Vuoden kouluttajalääkäreiksi valittuja kouluttajia: Marjatta Vuorinen, Jarmo Kuronen, Johanna Rantala, Hannu Halme, Anja

Renfors ja Kari Mölsä. Heidän ajatuksiaan, kokemuksiaan ja hyviä ohjauskäytäntöjään esitellään oppaan eri luvuissa.

Opas on kirjoitettu vaiheessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää uudistetaan voimakkaasti ja erikoislääkärikoulutuksen valtakunnallista strategiaa vasta rakennetaan. Yliopistojen opetussuunnitelmiakin päivitetään määrävuosin. Näistä syistä olemme rajoittaneet muuttuvien säännösten täsmällisiä lainauksia. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kuvaamiseksi esittelemme vain lyhyesti käytäntöjä vuoden 2016 mukaisina. Kannustammekin kouluttajalääkäreitä pysymään aktiivisesti ajan tasalla omiin kouluttajatehtäviin vaikuttavista koulutuksen rakenteiden muutoksista. Uuden erikoistujan aloittaessa, ja aika ajoin kokeneemmankin erikoistujan kanssa, on tärkeää pysähtyä tarkastelemaan kulloinkin voimassaolevia opintojen tavoitteita ja säännöksiä.

Olemme rakentaneet kouluttajalääkäriin opasta työterveyshuollon erikoisalan keskeisten osaamisten oppimisen ja ohjaamisen lähtökohdista. Muutostenkin keskellä alan olennaiset substanssialueet ja niistä juontuvat oppimis- ja osaamistarpeet erottuvat selkeinä. Työterveyshuollon erikoisala sijoittuu työelämän ja terveydenhuollon rajalle, ja tällä rajalla toimimme tulkkeina ja tukijoina jatkossakin.

Tämän oppaan tavoitteena on auttaa Sinua, kouluttajalääkäri, tärkeässä tehtävässäsi. Asiantuntevalla ja pedagogisesti hyvin toteutetulla ohjauksella erikoistujan oppiminen varmistuu ja osaaminen syvenee. Myönteinen ohjaus innostaa erikoistujaa oppimaan. Ohjaustehtävä tukee kouluttajankin osaamista ja ammatillista kehittymistä. Kouluttaja voi hyödyntää pedagogista osaamista myös muissa työtehtävissään. Tervetuloa ohjaamaan erikoistuvien lääkäreiden opintoja, työelämän ja terveydenhuollon rajalla!